

Jaka struktura pasywów gospodarstwa jest korzystna?

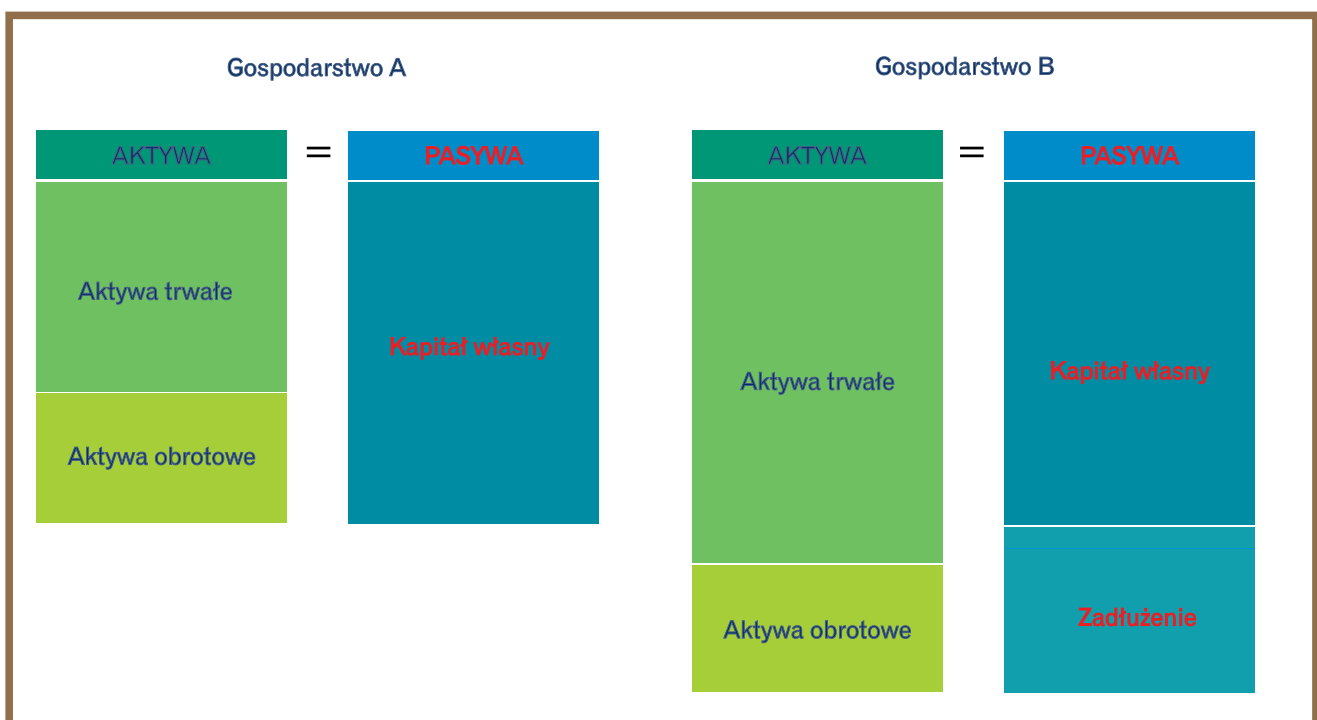
Czy struktura pasywów gospodarstwa rolniczego ma wpływ na wyniki? Jakie proporcje poszczególnych grup źródeł finansowania są korzystne? Czy zasadny jest pogląd, że najlepiej nie korzystać z kredytów, bo są drogie i ryzykowne?

W gospodarstwie rolniczym występują różne rodzaje majątku, np. ziemia, budynki, maszyny, zwierzęta, zapasy, gotówka oraz różne rodzaje źródeł finansowania, np. kapitał własny, kredyty, zobowiązania wobec dostawców. Zestawienie na dany dzień, w określonej formie, w ujęciu wartościowym składników

majątku (aktywów) i źródeł finansowania (pasywów) nazywamy bilansem finansowym. Można i warto go sporządzać nawet jak nie prowadzi się rachunkowości.

Czy i jakie korzyści można uzyskać dzięki sięgnięciu po fundusze obce i jakie są główne zagrożenia z tym związane? W tym przypadku

pierwsze pytanie brzmi: które gospodarstwo o takiej samej wartości kapitału własnego lecz różniące się udziałem funduszy obcych będzie miało wyższe wyniki ekonomiczne? Czy gospodarstwo z dużym wsparciem funduszy obcych, czy nie korzystające z nich w ogóle (rys. 1)?

Rys. 1. Schemat bilansu finansowego dla gospodarstw rolniczych o takiej samej wartości kapitału własnego, ale o różnej wartości zadłużenia: A – gospodarstwo nie korzystające z funduszy obcych (nie zadłużone), B – gospodarstwo korzystające z funduszy obcych (zadłużone)

Źródło: Opracowanie własne.

Rozważmy to na przykładzie. Dwa gospodarstwa dysponują kapitałem własnym tej samej milionowej wartości (1 000,00 tys. zł). Gospodarstwo A nie korzysta z funduszy obcych (nie jest zadłużone), a gospodarstwo B wspiera się kredytem w wysokości 500 tys. zł. Dzięki połączeniu funduszy

własnych i obcych gospodarstwo B użytkuje większy majątek. Część majątku finansowana kredytem musi oczywiście zarabiać na koszty kredytu (prowizje i odsetki), a wpłaty z produkcji muszą umożliwiać utrzymanie płynności płatniczej, w tym spłatę rat kredytu (tab. 1).

Tab. 1. Wpływ funduszy obcych (zadłużenia) na wyniki ekonomiczne gospodarstwa rolniczego

Wyszczególnienie	Gospodarstwo [tys. zł]	
	A	B
Kapitał ogółem, w tym:	1 000,00	1 500,00
kapitał własny	1 000,00	1 000,00
kapitał obcy (zadłużenie)	0,00	500,00
Produkcja	380,00	$380,00 \times 1,5 = 570,00$
Koszty (bez amortyzacji i odsetek)	200,00	$200,00 \times 1,5 = 300,00$
Nadwyżka z działalności operacyjnej	$380,00 - 200,00 = 180,00$	$570,00 - 300,00 = 270,00$
Odsetki	0,00	$500,00 \times 0,05 = 25,00$
Dochód brutto gospodarstwa	$180,00 - 0,00 = 180,00$	$270,00 - 25,00 = 245,00$
Rentowność kapitału własnego [%]	$(180/1\ 000,00) \times 100\% = 18,0\%$	$(245/1\ 000,00) \times 100\% = 24,5\%$
Raty kredytu	0,00	$(500,00/10 \text{ lat}) = 50,00$
Do dyspozycji rolnika	$180,00 - 0,00 = 180,00$	$245,00 - 25,00 = 195,00$

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Mańko S. 2015, Analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym. KPODR Minikowo, s. 35.

Produkcję oszacowano przy założeniu, że struktura majątku (aktywów) obu gospodarstw jest tak sama, co oznacza, że wskaźniki obrotowości majątku są takie same. Wówczas wyniki produkcyjne są liniową funkcją wielkości majątku (stąd dla gospodarstwa B jest to $380,00 \times 1,5 = 570,00$ tys. zł). Podobnie jest z kosztami (bez amortyzacji i odsetek) (stąd dla gospodarstwa B jest to $200,00 \times 1,5 = 300,00$ tys. zł). Jest oczywistym, że w gospodarstwie A odsetki są zerowe, natomiast w B wynoszą 25,00 tys. zł od zadłużenia 500,00 tys. zł, czyli oprocentowanie wynosi 5%. Po skorygowaniu nadwyżki z działalności operacyjnej o odsetki otrzymujemy dochód brutto gospodarstwa (nie jest odjęta amortyzacja, która zarówno w rolnictwie, jak i poza nim oraz we wszystkich krajach nie jest koszem pieniężnym, lecz umownym oszacowaniem zużycia środków trwałych i mówi się, że gospodarujący „ma ją w kieszeni”). Dochód brutto gospodarstwa odnosimy do jego kapitału własnego (w obu przypadkach 1 000,00 tys. zł) i wyrażamy w procentach (stąd $\times 100\%$). Rentowność kapitału własnego gospodarstwa B korzystającego z kredytu wynosi 24,5% i jest wyraźnie wyższa od rentowności gospodarstwa A nie korzystającego (18,0%). O takiej sytuacji mówimy, że wystąpił efekt dźwigni finansowej, gdyż oprócz majątku finansowanego z funduszy własnych, również ta

część majątku, która jest finansowana z kredytu też pracuje na rentowność kapitału własnego (podnosi, lewaruje rentowność) (tab. 1). Badania S. Mańko¹ na grupie polskich gospodarstw o podobnej wartości kapitału własnego wykazały, że wraz ze wzrostem zadłużenia rosła rentowność kapitału własnego i dochody. Jest to dowód na efekt dźwigni finansowej.

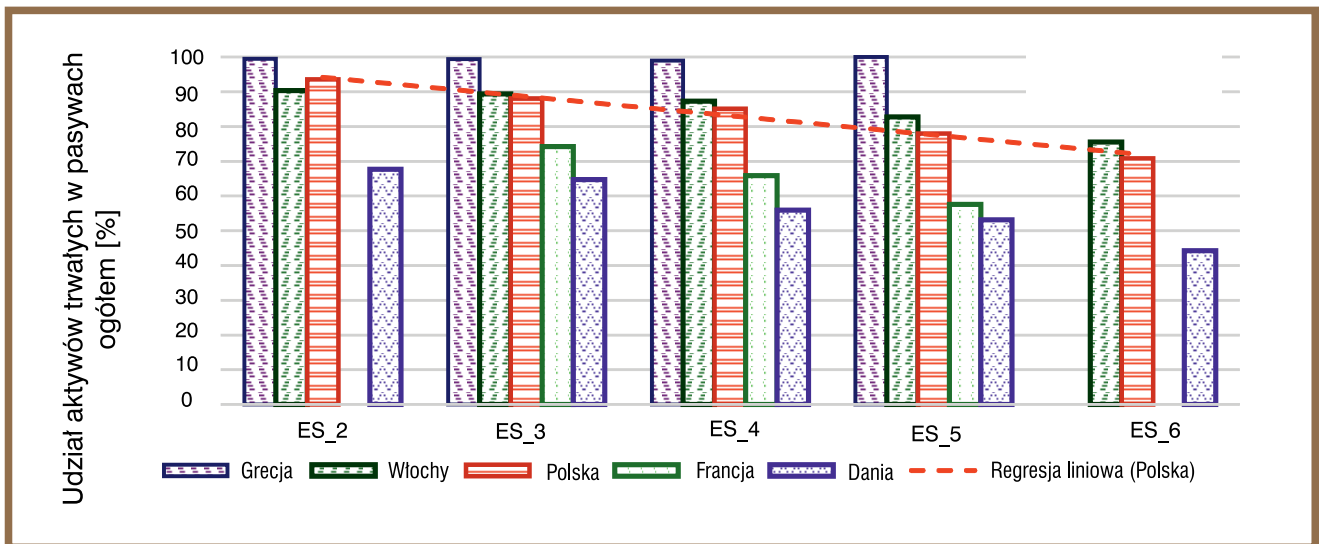
W praktyce struktura pasywów gospodarstw rolniczych w krajach Unii Europejskiej jest zróżnicowana i zależy od wielkości ekonomicznej gospodarstw². Na przykład w jednorodnej pod względem specjalizacji

grupie gospodarstw polowych (TF15) w Grecji udział kapitału własnego wynosił około 99–100%, podczas, gdy w szóstej klasie wielkości ekonomicznej (ES_6) gospodarstw duńskich tylko 44%. Świadczy to o tym, że gospodarstwa duńskie ekspansywnie wykorzystują fundusze obce dla finansowania swojej działalności, a gospodarstwa greckie praktycznie z tego nie korzystają. Regresja liniowa dla polskich gospodarstw polowych pokazuje, że w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej udział zadłużenia w pasywach ogółem rósł przeciętnie o około 5,5% na każdą klasę wielkości (rys. 2).

¹ Mańko S. 2015, Analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym. KPODR Minikowo, ss. 35-37.

² Typ rolniczy gospodarstwa (TF) i wielkość ekonomiczna (ES) to dwa podstawowe kryteria klasyfikacji gospodarstw w systemie FADN – rachunkowości gospodarstw rolniczych UE. Typ rolniczy gospodarstwa rolnego określany jest na podstawie udziału wartości standardowej produkcji z poszczególnych działalności.

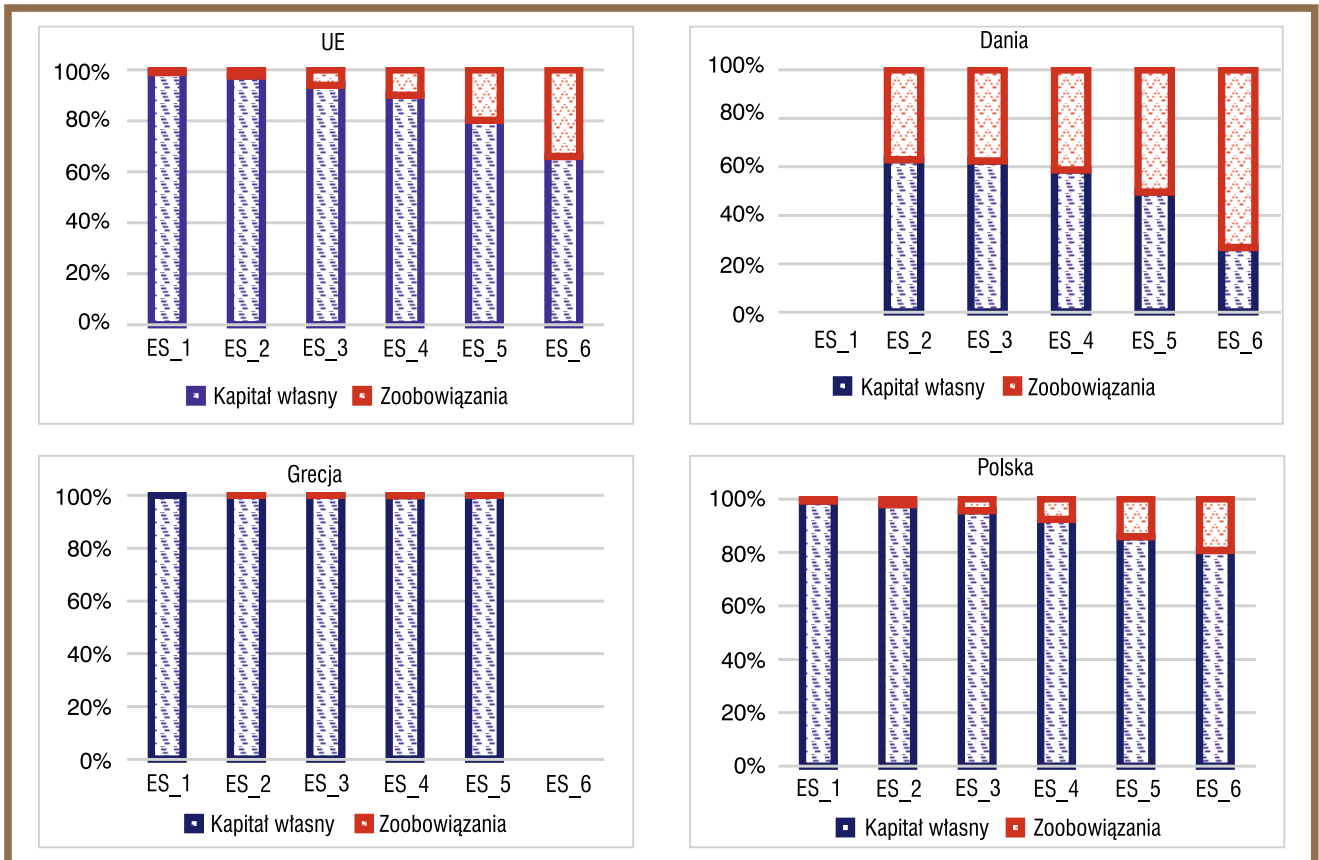

Rys. 2. Udział kapitału własnego w pasywach ogółem w gospodarstwach polowych (TF15) w wybranych krajach Unii Europejskiej w zależności od wielkości ekonomicznej (ES) – średnia dla 2004–2016
 Źródło: Obliczenia własne na podstawie http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/report_en.cfm?dwh=SO

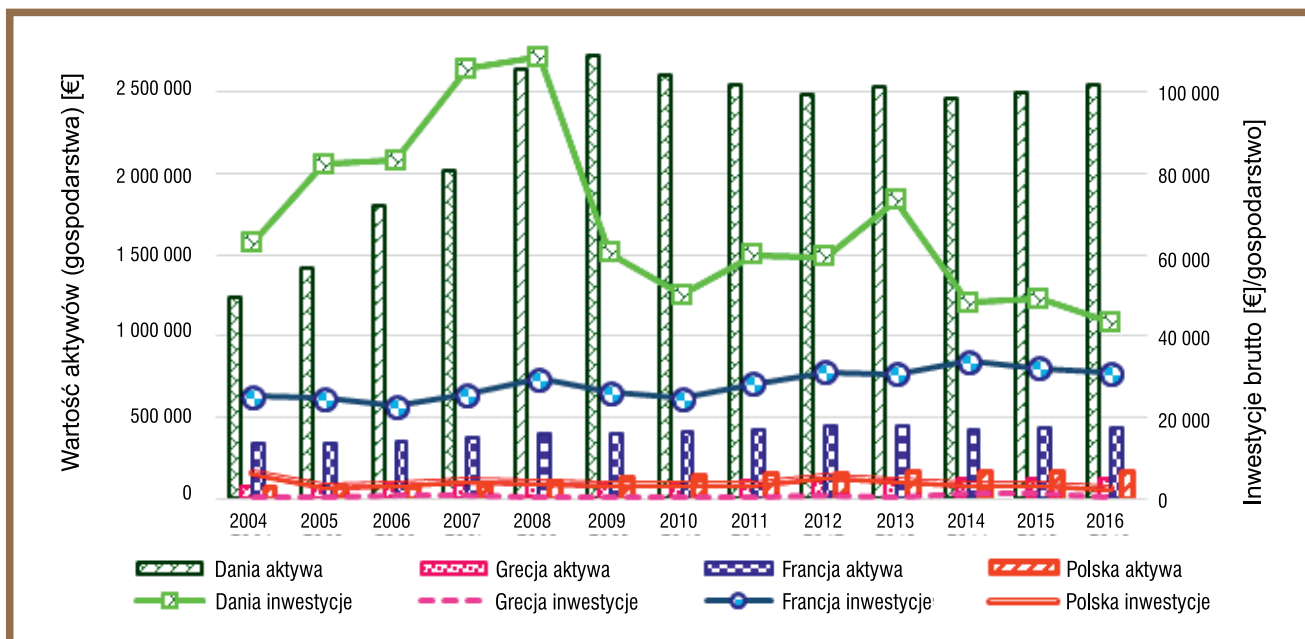
Analiza struktury pasywów gospodarstw rolniczych Unii Europejskiej jako całości i wybranych krajów potwierdza silną zależność z wielkością ekonomiczną. Gospodarstwa duże mają lepszą od gospodarstw małych strukturę pasywów, tj. odważniej

korzystają z funduszy obcych w finansowaniu rozwoju, co przyspiesza przemiany strukturalne i stwarza okazję wykorzystania efektu dźwigni finansowej. Niedosięgniętym wzorem jest struktura pasywów gospodarstw duńskich, wypracowana

przez lata świadomego oddziaływania agencji rządowych, stowarzyszeń rolniczych i banków. Powinniśmy unikać tego co obserwujemy w Grecji, a dążyć do struktury pasywów gospodarstw rolniczych występującej w Danii (rys. 3).

Rys. 3. Udział funduszy obcych (zobowiązań) w pasywach ogółem w gospodarstwach rolniczych Unii Europejskiej i w wybranych krajach w zależności od wielkości ekonomicznej (ES) – średnia dla 2010–2016
 Źródło: Obliczenia własne na podstawie http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/report_en.cfm?dwh=SO

Rys. 4. Wartość gospodarstw rolniczych inwestycji w wybranych krajach Unii Europejskiej w latach 2004–2016

Źródło: Obliczenia własne na podstawie http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/report_en.cfm?dwh=SO

Nie dziwi zatem, że w latach 2004–2016 duńskie gospodarstwa rolnicze należały do najdynamiczniej inwestujących w UE, czego nie można powiedzieć o gospodarstwach greckich. To porównanie potwierdza tezę, że przyspieszenie przemian strukturalnych bezwzględnie wymaga znaczącego wsparcia gospodarstw rolniczych funduszami zewnętrznymi (rys. 4).

Rozpatrzmy drugie zagadnienie, tj. jakie są główne zagrożenia związane z korzystaniem z funduszy obcych? W tym przypadku pytanie brzmi: które gospodarstwo o takiej samej wartości kredytu, lecz różniące się okresem

kredytowania, będzie miało większe bezpieczeństwo płatnicze?

Rozważmy to na kolejnym przykładzie. Dwa gospodarstwa dysponują kapitałem własnym tej samej milionowej wartości (1 000,00 tys. zł) oraz wspierają się kredytem w wysokości 500 tys. zł. Gospodarstwo C w odróżnieniu od gospodarstwa B z poprzedniego przykładu przyjęło spłatę kredytu w okresie 5 lat, a gospodarstwo D – w okresie 2 lat. O ile sytuacja płatnicza gospodarstwa C umożliwia jeszcze spłatę rat kredytu (choć do dyspozycji rolnika pozostanie mniej niż w przypadku niezadłużonego

gospodarstwa A z poprzedniego przykładu), utrzymanie płynności płatniczej w przypadku skrócenia okresu kredytowania do dwóch lat w gospodarstwie D jest niemożliwe (tab. 2). Pokazuje to, że rentowny pomysł gospodarczy może być zniweczony złym finansowaniem, a błędy wynikające ze zbytniego skracania okresu kredytowania objawią się i zostaną obnażone z całą bezwzględnością szczególnie w latach niekorzystnych, np. załamania plonów spowodowanego przez pogodę czy załamania cen na coraz bardziej zglobalizowanych i zmiennych rynkach.

Tab. 2. Wpływ długości okresu spłaty zadłużenia na sytuację płatniczą gospodarstwa rolniczego

Wyszczególnienie	Gospodarstwo [tys. zł]	
	C	D
Kapitał ogółem, w tym:	1 500,00	1 500,00
kapitał własny	1 000,00	1 000,00
kapitał obcy (zadłużenie)	500,00	500,00
Produkcja	$380,00 \times 1,5 = 570,00$	$380,00 \times 1,5 = 570,00$
Koszty (bez amortyzacji i odsetek)	$200,00 \times 1,5 = 300,00$	$200,00 \times 1,5 = 300,00$
Nadwyżka z działalności operacyjnej	$570,00 - 300,00 = 270,00$	$570,00 - 300,00 = 270,00$
Odsetki	$500,00 \times 0,05 = 25,00$	$500,00 \times 0,05 = 25,00$
Dochód brutto gospodarstwa	$270,00 - 25,00 = 245,00$	$270,00 - 25,00 = 245,00$
Rentowność kapitału własnego [%]	$(245/1\ 000,00) \times 100\% = 24,5\%$	$(245/1\ 000,00) \times 100\% = 24,5\%$
Raty kredytu	$(500,00/5\ \text{lat}) = 100,00$	$(500,00/2\ \text{lata}) = 250,00$
Do dyspozycji rolnika	$245,00 - 100,00 = 145,00$	$245,00 - 250,00 = -5,00$

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Mańko S. 2015, Analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym. KPODR Minikowo, s. 35.

Przeprowadzone analizy prowadzą do dwóch bardzo ważnych wniosków. Po pierwsze, umiejętne korzystanie z kredytów może poprawiać rentowność kapitału własnego i sytuację pieniężną gospodarstwa. Po drugie, podstawowym zagrożeniem

związanym z korzystaniem z funduszy obcych nie są koszty (prowizje i odsetki), lecz trwała utrata płynności przy przyjęciu zbyt krótkiego okresu spłaty rat. Można nawet postawić tezę, że nie ma tak dobrego (o wysokiej rentowności pomysłu

gospodarczego), którego nie da się zniszczyć złym finansowaniem. Pamiętajmy o tym!

dr inż. Tadeusz Sobczyński
Kujawsko-Pomorski Ośrodek
Doradztwa Rolniczego
Fot. M. Rząsa

Działalność nierejestrowalna

Z dniem 30 kwietnia br. weszła w życie Ustawa Prawo przedsiębiorców, która zastępuje Ustawę o swobodzie działalności gospodarczej. Prawo przedsiębiorców wraz z innymi ustawami tworzą tzw. „Konstytucję biznesu”, czyli pakiet ustaw, których celem jest zreformowanie przepisów dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej.

Jednym z podstawowych założeń „Konstytucji biznesu” jest m.in. rozwój przedsiębiorczości i ułatwienie stawiania pierwszych kroków w biznesie dla osób osiągających relatywnie niskie przychody z prowadzonej przez siebie działalności zarobkowej na niewielką skalę, bez spełniania szeregu skomplikowanych obowiązków administracyjnych, nadmiernych formalności i kosztów. Możliwość taką dają nam przepisy Ustawy Prawo przedsiębiorców, które określają ją mianem działalności nierejestrowalnej.

Zgodnie z art. 5 ww. Ustawy nie stanowi działalności gospodarczej działalność wykonywana przez osobę fizyczną, której przychód należny z tej działalności nie przekracza w żadnym miesiącu 50% kwoty minimalnego wynagrodzenia, o którym mowa w ustawie z dnia 10 października 2002 roku o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, i która w okresie ostatnich 60 miesięcy nie wykonywała działalności gospodarczej. Oznacza to w rzeczywistości, że osoby osiągające przychód nie większy niż 1 050,00 złotych miesięcznie w 2018 roku nie mają obowiązku rejestrować swojej działalności w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej.

Należy jednak pamiętać, że przychodem należnym są kwoty należne za wykonanie usługi, bądź sprzedany

towar, nawet jeżeli nie zostały one zapłacone. Osoba prowadząca taką działalność ma jedynie obowiązek prowadzenia uproszczonej ewidencji sprzedaży przychodu z danego dnia, dzięki której łatwo w każdej chwili można sprawdzić czy nie została przekroczona kwota 1 050,00 zł. Do prowadzenia takiej ewidencji nie jest wymagany żaden specjalistyczny program, można ją prowadzić na przykład w zwykłym zeszycie.

Na żądanie drugiej strony transakcji osoba prowadząca działalność nierejestrowalną wystawia rachunek, bądź dokument kwitujący wartość i przedmiot transakcji. Znamienny jest również fakt, że nie dotyczy to niektórych rodzajów działalności, które z mocy Ustawy o podatku od towarów i usług, niezależnie od wartości sprzedaży pozostają płatnikami VAT z wszystkimi wynikającymi z tego tytułu konsekwencjami (np. posiadanie kasy fiskalnej, prowadzenia rejestrów sprzedaży i zakupów czy obowiązkowego uzyskania numeru NIP).

Ponadto prowadzący taką działalność są zwolnieni od obowiązku opłacania składek ZUS zarówno społecznej, jak i zdrowotnej.

Jeżeli w danym miesiącu przychód należny z działalności nieewidencjonowanej przekroczy wartość 1 050,00 zł – działalność ta staje się

działalnością gospodarczą, począwszy od dnia, w którym przekroczenie nastąpiło i w terminie 7 dni od dnia składa się wniosek do CEIDG.

Prowadzenie działalności nierejestrowalnej jest dobrowolne. Osoba fizyczna w każdej chwili może zarejestrować działalność gospodarczą i zacząć rozliczać się jak przedsiębiorca. Jednak w takim przypadku zmiana sposobu rozliczenia (ponownie na działalność nierejestrowalną) będzie możliwa dopiero po upływie 60 miesięcy od dnia zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej.

W zasadach opodatkowania podatkiem dochodowym przychody z takiej działalności są sklasyfikowane jako przychody z innych źródeł (zgodnie z art. 20 ust. 1ba ustawy podatek dochodowy od osób fizycznych), a osoba je uzyskująca nie ma obowiązku odprowadzania zaliczek na podatek dochodowy.

Źródło: Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców, Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, Rachunkowość Pismo Stowarzyszenia Księgowych w Polsce 4 2018, www.nmf.gov.pl

Ewa Stodolna
Kujawsko-Pomorski Ośrodek
Doradztwa Rolniczego
Fot. W. Lisiecki